'प्रज्वलज्जलधारावन्निपतन्ति शरास्तव ॥'
'चण्डाल इव राजासौ संग्रामेऽधिकसाहसः ॥'
'कर्पूरखण्ड इव राजति चन्द्रबिम्बम् ॥'
'हरवन्नीलकण्ठोऽयं विराजति शिखावलः ॥'
'स्तनावद्रिसमानौ ते ॥'
'दिवाकराद्रक्षति यो गुहासु लीनं दिवाभीतमिवान्धकारम् ।
क्षुद्रेऽपि नूनं शरणं प्रपन्ने ममत्वमुच्चैःशिरसामतीव ॥'

एवमादिषूत्प्रेक्षितार्थस्यासंभूततयैव प्रतिभासनं स्वरूपमित्यनुचितमेव तत्समर्थनम् । यमकस्य पादत्रयगतस्याप्रयुक्तत्वं दोषः । यथा—

'सहसाभिजनैः स्निग्धैः सह सा कुञ्जमन्दिरम् ।
उदिते रजनीनाथे सहसा याति सुन्दरी ॥'

उत्प्रेक्षायां यथाशब्दस्योत्प्रेक्षाद्योतकत्वेऽवाचकत्वम् । यथा—
'एष मूर्तो यथा धर्मः क्षितिपो रक्षति क्षितिम् ।'
एवमनुप्रासे वृत्तिविरुद्धस्य प्रतिकूलवर्णत्वम् । यथा—
'ओवट्टइ उल्लट्टइ—' इत्यादौ । (३९८ पृ.)

मुदाहरति—**प्रज्वलदिति** । तत्र वह्निकर्मणो ज्वलनस्य जले बाधात्तद्विशिष्टानां तासामसंभवः ॥ उपमानस्य जातिन्यूनत्वमुदाहरति—**चण्डाल इवेति** । अत्र चण्डालपदमुपमेयस्यातिनीचत्वं व्यञ्जयतीत्यनुचितार्थत्वम् ॥ उपमानस्य प्रमाणन्यूनत्वमुदाहरति—**कर्पूरेति** । अत्रोपमेयस्य चन्द्रबिम्बस्यातिक्षुद्रत्वव्यञ्जकं कर्पूरखण्डपदम् ॥ उपमानस्य जात्यधिकत्वमुदाहरति—**हरवदिति** । शिखावलो मयूरः ॥ उपमानस्य प्रमाणाधिकत्वमुदाहरति—**स्तनाविति** । अत्र स्तनयोरतिमहत्त्वव्यञ्जकमद्रिपदमनुचितार्थम् ॥ उत्प्रेक्षितार्थसमर्थनमुदाहरति—**दिवाकरादिति** । **उत्प्रेक्षितार्थस्याचेतनान्धकारत्रासस्यासंभूततया** संभावनाविषये वस्तुन्यवृत्तितया **प्रतिभासनं** स्वरूपमारोपणमात्रमनुचितमेवेति **समर्थनं** न मिथ्येत्युपपादनं तच्चासद्भूते वस्तुनि न संभवतीति भावः ॥ **पादत्रयगतस्य** पादत्रयमात्रवृत्तित्वस्य **अप्रयुक्तत्वं** नाम दोषः । स्वरूपमिति पूर्वेणान्वयः ॥ **सहसा** अविचारेण । **सह** सार्धम् । **सा** प्रसिद्धा । **सहसा** हासयुक्ता ॥ **वृत्तिविरुद्धत्वस्य** प्रकृतरसविरोधिरसानुगुणवर्णघटितत्वस्य ॥ **ओवट्टइ इति** । अत्र

---

१. 'कुञ्जमन्दिरे' क. २. 'असंभूततया—' इत्यादिः '—वृत्तितया' इत्यन्तः पाठः पुस्तकान्तरे नास्ति.